

Nulla megabájtos blokkregény

„Belemagyarázások” nélkül aligha képzelhető el a befogadás.

(BÍRÓ BÉLA)

Feltölti diktafonját a főhős, és elindul élete nagy riportciklusát elkészíteni. Így kezdődik Zsidó Ferenc erdélyi író nemrég megjelent s immár második kiadását is megélt regénye (*Huszonnégy*, Gutenberg Kiadó, Csíkszereda, 2017), amely műfaji meghatározása szerint *blokkregény* (az erdélyi köznyelvben a tömbházat nevezik blokknak). Vajda Gergely, a kiegészéssel küszködő újságíró ebben a megírandó oknyomozó riportban véli megtalálni azt a célt, amely kiemeli őt a kiszerű életből. Negyvenes hőszünk célul tűzi ki, hogy riportot készít a tömbházzól, amelyben lakik. Huszonnégy egységből áll a blokk, húsz lakás és a hozzájuk tartozó pince, ruhaszárítók, lépcsőház, padlás. Legyen az akció huszonnégy óras, születik meg a merész elhatározás, és egyáltalán nem zavaró az sem, hogy éjszaka is folytania kell a munkának, be kell járnia a lakásokat. Huszonnégy óra alatt huszonnégy helyiségen halad át a főhős, próbálja megismerni, értelmezni őket. Pontosabban a lakók élete érdekli, ebből a szempontból a *Huszonnégy szociográfiai regény, közösségi regény*. A vizsgálódás folyamán közvetlen, érzelmi kapcsolatba kerül a vizsgálat tárgyával mind tárgyi, mind emberi vonatkozásban. Ez a regény hasonlóságot mutat a műfaj magyar megteremtője, Nagy Lajos *Kiskunhalom* (1934) című regényével, és nemcsak abban, hogy ott is huszonnégy óra leforgása alatt vizsgálja a szerző szülőfalujának történéseit.

Olvasatom szerint a blokk világmodell, alkalmas arra, hogy általa általános érvényű meglátásokat fogalmazzon meg a szerző az emberiség életéről, a mű *emberiségkölteményként* is felfogható. Az egyes lakások jól modellálják az élet lehetséges variánsait. A sűrítés huszonnégy órába, huszonnégy tér egységbe lehetővé teszi a közvetlen, konkrét vizsgálódást,

ami így biztos alapot ad az általánosításhoz.

A regény cselekménye klasszikus modell szerint bontakozik ki. Az első rész, a *Kezdet* a hagyományos bevezetésnek felel meg: megismerjük a főhőst (kissé a szerző alteregója), a helyszínt, egy székelyföldi kisvárost, a cselekmény napjainkra tehető idejét. A bonyodalom is itt van: Vajda Gergely indíttatást érez, késztetést a létvizsgáló riportra. A következő huszonnégy számozott fejezet a

tömbház egy-egy helyiségében, lakrészében játszódik, mindenütt egy-egy órát tart a vizsgálódás a cselekmény egy-egy mozzanataként. A tetőpont, stílusosan, éppen a padláson játszódik. Az utolsó, *Epilógus* című fejezet a megoldás. A regény ideje nemcsak azt a huszonnégy órát fogja be, amelyet a főhős a lakásokban tölt el, hanem Vajda Gergely saját idejét, élet-idejét is, azt a közel negyven évet, amelyről bőven esik szó utalásokban, emlékezésekben, belső monológokban.

Megkockáztatom, az *utazás motívuma* is működik a regényben, szerintem a térelemből térelembé való ingázás is utazásnak fogható fel. A szerző főhőse „utaztatásán” keresztül ugyanúgy jól meghatározott művészi célt követ, mint Homérosz az *Odüsszeiában*, Dante az *Isteni színjátékban* stb. Milyen tényekkel, sorsokkal szembesül a főhős sajátos utazása során? A földszinten: bűnt takaró vallásossággal, bizarr, létnyomorította művészlélekkel, internetes játékok rabjává vált villanszerelővel, elromlott házasságokkal, perverzióba menekült szeretetétéhes nővel. Az első emeleten: rendes, de kinézett, lenézett cigány családdal, boldog, de gyermektelen házaspárral, szerelmében, hűségében megalázott férfigyűlölő asszonnyal, veszekedő, patáliát csapó házaspárral. A másodikon: újgazdag, nagyzó család, pazarul, felelőtlenül élőkkel, akiket majdnem szétfeszít a kivagyiság, alkoholisták, magányos férfival, aki függetlenségére büszke. A harmadikon: pályát tévesztett, kibontakozni nem tudó művészlélekkel, a csúfolódó világ szája elől magányba menekült emberrel, inkontinenciában szenvedő, pletykás öregasszonnyal. A negyediken: szomszédok terrorizálta családdal, szülőföldtől elidegenedett, külföldi vendégmunkából élő, gyermekeiket elhanyagoló emberekkel, agresszív, szenvedő, viszálykodó szomszédokkal, hatalmával visszaélő, pletykázó házmesterrel, a múltat, a falusi létet visszakívánó elhagyatott öregekkel, kéregető, kölcsönkérős szomszédokkal, adósságból élő könnyelműséggel, lomizásból élő ócskapiackirályal. A valós vagy képzelt párbeszédéből sok mindent megtud Vajda eddig alig ismert lakótársairól, a kifaggatott, meghallgatott személyekről, de még többet az élettelennek vélt helyiségekkel folytatott beszélgetésekből, a pincében lakó patkánytól, a szárítóban, folyosón, padláson megnyilvánuló „hely szellemétől”. Ezek a lét-variánsok leképezik a jelenkori erdélyi, székelyföldi ember világát. Sodródás a kisorsúságban, az összetartozás érzésének hiánya, a vallásos-

ság visszaszorulása, cél nélküliség, szellemi tunyaság, a perverzió és közönségesség térhódítása. Persze, pozitív összetevőket is felvillant, a boldog házasságát, a civilizálódó cigányokét, az ébredező versenyszellemet. A jó aránya azonban nem túl biztató, húsz családból háromban van jelen.

Úgy tűnik, a mű folyamatosan utal a főhős életére, *énregényként* is felfogható. Előre- és hátrautalásokkal saját életén keresztül értelmezi a lakók lét-helyzetét, s a lakók életén keresztül értelmezi saját magát. Önéletrajzi utalások, emlékezések minden részben találhatóak, az oknyomozás előrehaladtával egyre többet tudunk meg a főhősről is. Ez az erős magánéleti szál köti össze a lakásokat, lakókat faggató, bemutató, értelmező részeket: a folytonosság és mozzanatoság alakzatai ötvöződnek sajátos, jól működő regénystruktúrává. Blokklakónak lenni állapot, amelyben korszakok, nemzedékek ötvöződnek. Ez a regény olyan, mint egy zenei mű vagy énekkari alkotás: a hősök összességének szólamaiból áll össze. Vajda Gergő főszólamát variánsokként egészíti ki a többi hős mellékszólama. A lakásról lakásra járás állandó nézőpontváltással jár, eszmények és magatartások villódzásából kerekedik ki valós kép a mai erdélyi, székelyföldi emberről. Ez a „zene” akkor éri el a fortissimót, amikor a padlásteri intermezzo idején a főhős szembesül léte abszurditásával.

Témájából adódóan a regény szövege drámai jellegű, párbeszéd, magán-

beszéd, belső monológok szövevényéből áll. De beszédek, realiztikusak a lakásbelső-leírások, a tárgyleírások, portrék is. Az élőbeszéd visszaadása teszi élményszerűvé. Az egyes beszélgetések nemegyszer újra- és átértékelik egymást. Így a Hermész-lábú Irma néni által, aki bár nehezen bírja a lépcsőzést, mindenütt ott van, hallgatózik, értékes információkat oszt meg az riportterrel (és velünk), miközben szenvedélyesen pletykál. Hasonló szolgálatot tesz a házmester is. Egyre inkább megérezzük, hogy a blokk szó jelentése kiegészülhet úgy is: információtömb az emberről, az egyes családok variációk az emberi lét lehetőségeiről. A könyvben, a beszélgetések folyamán elhangzó szentenciák legtöbbször az őket kimondó hősök helyes vagy valahol sántító létfelfogását fogalmazzák meg. De ezek a magvas kifejezések egy egész kor, a jelenkor értékrendjének általános képét is adják: „Játszani mindig jó” (64. o.); „A valóság nem tőlünk független valami, hanem mi teremtjük” (71. o.); „Amelyik férfi jól kefél, az biztonságot is nyújt” (87. o.); „Akit mindig kiszolgáltatnak, az ellustul” (155. o.); „A pénz pénzt szül” (187. o.); „Aki a legközelebb van, attól tudunk a legtávolabb lenni” (192. o.); „Ha pénz van, egyből másképp beszél az ember” (266. o.); „Aki a szexben nem jó, az a verekedésben sem” (301. o.); „Egy-két adósság nem árt” (353. o.); „Fő, hogy ne keseredjünk el” (358. o.); „Akinek volt, annak lesz” (358. o.). Amint e szentenciákból is kiderül, a mű stílusát, nyelvezetét vulgáris szavak „fűszerezik”, ami nyilván jellemző a blokklakók nyelvhasználatára. Néhány túlfűtött erotikájú mozzanat is felbukkan.

Olvasás közben egyre inkább megbizonyosodunk arról, hogy a regény a mágikus realizmussal beoltott magyar, erdélyi realista hagyományok szellemében született. Reális képet ad korunk emberéről, a realizmus, klasszikus modernség megszokott fogásaival él. De több annál. Lineáris az elbeszélés, tiszteletben tartja a cselekmény kibontásának mozzanatait, hiteles leírásokkal, portrékkal találkozhatunk. Az egyébként realiztikus cselekménybe beágyazva jelentkeznek abszurd, fantasztikus, szürreális mozzanatok, amelyeknek jelenlétét természetesnek veszi a főhős. A periodikusan ismétlődő idő képzete is mágikus realista sajátosság, meg az is, hogy az interjúalanyok sokszor már előre tudják, hogy érkezik Vajda, vagy tudják, mire gondol, mit akar kérdezni. Álombetétek teszik sajátossá az időkezelést.

Az intertextualitásra is felfigyelhetünk a műben, a szerző, művészi célja elérése érdekében, többször is kapcsolatot teremt bizonyos alapszövegekkel. Például: „Épp csak ki nem kötötte magát, mint ama hajós az árbochoz.” (Utalás Odüsszeuszra Homérosz *Odüsszeia* c. művéből, a 142. oldalon.) Vagy: „Kárász Nelli! – szólt vissza még az ajtóból, de az asszony értetlen csodálkozással nézett vissza.” (Utalás Németh László *Iszony* c. regényére, 158. old.) Ugyanígy szövegközi kapcsolattal szembe-sülünk a 198. oldalon: „Tovább, tovább, lakástól lakásig: anyatej, hanyatej, ecet”, Kányádi Sándor *Fától fáig* c. versével (198. old.). Posztmodern írói attitűd tölti be a regény terét: meghaltak a nagy történetek, novellaszerű kis történetekből áll össze a sztori, de a nagy történet, az élet a maga végtelenségében mégis él.

Kicsoda ez a Vajda Gergely? Egy erdélyi, székelyföldi értelmiségi a 21. század elejéről, kicsit ambiciózus, kicsit korlátolt átlagember, akit a nagy vállalkozás meghalad. Engem Móricz *Tragédia* című novellájának groteszk hőisére, Kis Jánosra emlékeztet. Utalásokat találunk a műben, hogy maga a főhős is Kis Jánosnak, kisembernek érzi magát, még ha értelmiségi is. Úgy vélem, a főhős a szerző és az emberiség alteregója is. A blokk magát az életet szimbolizálja a maga bonyolultságában, ki- és megismerhetetlenségében. Nem csoda, hogy a titkait megfejteni vágyás csődbe toroklik. Az abszurd, cél nélküli létábrázoláshoz jól illenek a posztmodern

stílusjellemzők, az irónia, önirónia, abszurd, groteszk, vulgáris.

A főhős a regény végén próbálkozik valami összegezés-félével, hogy azért van bizonyos pozitív, hálózat jellege a blokknak, de az egymásrautaltság inkább negatív vonatkozásokban létezik. A tömb lakóit a barátság, rokonszenv, empátia, emberi érzések hiánya jellemzi. „Milyen jó is lenne az ember élete, ha nem volna ember” – töpreng Vajda Gergely, és úgy érzi, idegenek maradtak számára a lakók, annak ellenére, hogy sokat megtudott róluk, ismeretlenek a lakások, habár levegőjüket szívtá. Kétely munkál benne: jó munkát végzett-e, érdemes volt-e. És mintha ez a kétely kínálná a megoldást. Huszonnégy órai megfeszített munka után, amikor már-már előnti a jól végzett munka örömének érzése, váratlan döbbent éri: „Előkotorta diktafonját, és izgatottan megnyomta a Play gombot a digitális készüléken. Semmi. Kicsit várt, türelmetlenül. Semmi, csak süket csönd. Felszökött a vérnyomása, ingerülten és döbbenten bámult a kijelzőre. Hangfájl mérete: 0 MB. Te jó ég, ezt nem hiszem el! – esett pánikba, megrázta a diktafont, majd örülten nyomogatni kezdte gombjait. Az továbbra is, konokul azt mutatta, a hangfelvétel nulla perc, nulla másodperc.” Hiába volt a nagy igyekezet, a munka elvégztetett, de eredmény nélkül; így nyelhet el minket, célok és

érvek fogytán a lét, ez a nagy ciklikus semmi? Csak a Barabási-féle hálózatelmélet működik, hogy törvényszerűen, bizonyos időközönként ugyanazok a dolgok ismétlődnek meg életünkben? A főhős már egyszer lenulázott eséllyel indul újra a misztikus-szimbolikus háztömböt kutató, oknyomozó útjára. Feltevődik az olvasóban a kérdés: nem olyan üres fájl-e a mi életünk is, mint ez a nulla megabájtos blokkregény?!

Ez a létfaggató írás nem üdvtörténet. De emberszabású mű, amelyet az életért való aggodás hat át. Nemhiába írta hajdan Móricz Zsigmond, hogy a valóság is tud olyan izgalmas történeteket teremni, mint a fantázia. Hát még, ha a kettő kéz a kézben jár, mint Zsidó Ferencnek ebben az életközeli, olvasmányos könyvében.

LŐRINCZ JÓZSEF